

УДК 324

І.О. Поліщук,
В.К. Лур'є**ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ
АСПЕКТИ**

Розглянуто сутність політичних технологій. У статті наведене широке трактування поняття «політичні технології». Доведена можливість їх використання та застосування у сфері впливу на суспільну свідомість, виявлені причини їх виникнення. Обґрунтована специфіка технологій як особливої галузі діяльності, наведена їх класифікація. Зазначена необхідність застосування належних політичних технологій в Україні.

Ключові слова: політичні технології, технічна операція, соціальні технології, вплив на масову свідомість, методика дії, управлінська ситуація, публічна діяльність, система методів.

Рассмотрена сущность политических технологий. В статье дана широкая трактовка понятия «политические технологии». Доказана возможность их использования и применения в сфере влияния на общественное сознание, выявлены причины их возникновения. Обоснована специфика технологий как особой области деятельности, приведена их классификация. Указана необходимость применения надлежащих политических технологий в Украине.

Ключевые слова: политические технологии, техническая операция, социальные технологи, влияние на массовое сознание, методика действия, управленческая ситуация, публичная деятельность, система методов.

The essence of political technologies is considered. In the article the wide treatment of concept «political technologies» is given. Possibility of their use and application in sphere of influence on public consciousness is proved; the reasons of their origin are established. Specificity of technologies as special sphere of activity is proved, their classification is resulted. Necessity of application of appropriate political technologies for Ukraine is specified.

Key words: political technologies, technical operation of social technologies impact on mass consciousness, methods of action, administrative situations, public activities, the system methods.

Постановка проблеми. Актуальність теми та доцільність вивчення методів та інструментів сучасних технологій обумовлюється тим, що в сучасних умовах розбудови державності України на перший план, за важливістю, виходять питання, пов'язані з формуванням та розвитком політичної культури та ідеології в демократичному суспільстві, забезпеченням можливості впливу громадян на політичний процес.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти проблемного поля політичних технологій в сучасних суспільствах активно досліджуються як представниками зарубіжного, так й вітчизняного наукових співтовариств. Найбільш відомими серед них є: А. Біденко, Д. Видрін, М. Головатий, С. Кара-Мурза, В.Королько, Г. Почепцов, С. Фаєр, А. Цуладзе та інші.

Мета статті – це комплексне дослідження методів та технологій впливу політичної реклами на прикладі сучасних політичних процесів в Україні, що допоможе розкрити сутність феномену політичних технологій, що в свою чергу, дасть змогу визначити шляхи оптимізації впливу на масову свідомість, на політичні та соціальні конфлікти в публічній сфері в процесі політичної комунікації, а також позитивно вплине на подальшу політику України, спрямовану на формування управлінської культури та ідеології, яка притаманна демократичному суспільству.

Виклад основного матеріалу. Загалом поняття політичних технологій є відносно новим, хоча і має тривалу генезу. Термін «технологія» походить від двох давньогрецьких слів «техно» - мистецтво, майстерність і «логос» - наука, знання, закон.

У словниках технологію трактують:

- як сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь.
- як сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо.
- як науку про переробку і обробку матеріалів, способи виготовлення продукції та сукупність різних прийомів, застосовуваних у різних видах діяльності.
- як будь-який засіб перетворення вихідних матеріалів, в якості яких можуть виступати: люди, інформація або фізичні матеріали – для отримання бажаної продукції чи послуг [4, с. 10].

Загальне визначення «політичної технології» зводиться до системи прийомів, технік послідовного досягнення бажаного результату у тій чи

іншій сфері політичної діяльності. Політичні технології є сукупністю процедур, засобів і способів діяльності, які послідовно застосовуються і спрямовані на найбільш оптимальну та ефективну реалізацію цілей і завдань конкретного суб'єкта в певний час і в певному місці. За такого розуміння, політична технологія, практично, ототожнюється змістовно до будь-яких інших технологічних форм.

Як правило, потреба у формуванні політичних технологій проявляється у наступному:

- необхідність більш раціонального, простого й ефективного способу реалізації практичних цілей, що стоять перед різними учасниками процесу застосування політичної влади і управління державою;
- зниження непередбачуваності взаємодій у сфері влади, стрибкоподібність процесів перерозподілу державних ресурсів, що розгортаються в умовах непередбачуваного розвитку ситуації, що можуть призвести до несподіваних вибуховими форм протестної соціальної активності та інших форс-мажорних обставин;
- потреба в застосуванні економічних і ресурсозберігаючих способів управління державним (корпоративним) майном, кадровими і технічними структурами;
- необхідність надання стійкості взаєминам учасників того чи іншого процесу, що прискорює навчання персоналу передовим методиками дії і, в кінцевому рахунку розширює можливості досягнення цілей великою кількістю суб'єктів у різних, але схожих умовах;
- можливість більш чіткого визначення критичних, порогових значень того чи іншого процесу, за рамками якого суб'єкти втрачають можливість здійснення ефективних і результативних дій з управління ситуацією [8, с. 415–416].

Технології переводять у площину практичної політичної публічної діяльності теоретичні знання про суспільство, дозволяючи тим самим використовувати все різноманіття закономірностей, принципів, норм,

факторів тощо при визначенні цілей, засобів і методів здійснення вливу. У цьому, власне, й полягає сутність процесу технологізації сучасного управління [10, с. 32].

Специфіка політичних технологій виражається і у численних формах останніх, серед яких виокремлюють: розробка і ухвалення певних політичних проектів і рішень; реалізація політичних рішень; технології формування політичної влади; виборчі технології; технології організації діяльності політичних партій, організацій, об'єднань; технології формування громадянської свідомості, політичної культури; технології формування громадської думки; технології узгодження суспільних інтересів; технології розв'язання політичних конфліктів тощо [1].

Підсумовуючи різні підходи до визначення політичних технологій, можна виокремити декілька основних:

1. Діяльнісний підхід, за якого політичні технології розглядаються як певна послідовність дій, виконання яких має забезпечити бажаний політичний результат.

2. Проблемний підхід, що тлумачить політичні технології як комплекс реакції на певні політичні проблеми, що дозволяють уникати ускладнень та забезпечують політичну стабільність.

3. Кратологічний підхід, за якого політичні технології виступають механізмом реалізації політичної влади у всій повноті.

Специфікою політичних технологій як особливої галузі політичної діяльності є наступне:

✓ Оскільки політика є «продажем» нематеріальних сутностей (таких як «віра у краще майбутнє»), то, відповідно, і сутності ці не можуть бути оцінені за якістю, то для «політичного товару» головним критерієм є доступність або «зрозумілість» для публіки.

✓ Потреба роботи з виборцями, котрий виступає не просто пасивним споживачем товару, але учасником політичного процесу. Відповідно, об'єкт роботи виступає і споживачем, що ускладнює взаємодію у

системі «суб'єкт – об'єкт » та не може бути вирішено поза теоретичними розробками.

✓ Проблема управління – політичні технології вимагають особливих навичок політичного управління, котрі не тотожні до економічного або адміністративного [5, с. 26–28].

За смисловим навантаженням та механізмами дії політичні технології є сукупністю конкретних прийомів, методів, технік, що забезпечують досягнення результатів. Тут потрібно розуміти різницю між термінами «технологія» та «техніка». Наприклад, організація політичної події є технологією, а демонстрація, мітинг, що відбулися в межах цієї події, – технікою. Техніки можуть бути універсальними для різних країн, а технології завжди повинні бути адаптовані до місцевих умов [7, с. 171].

Дослідник В.О. Корнієнко виокремлює такі типи політичних технологій:

1. Залежно від політичного режиму:

- демократичні;
- недемократичні.

2. За рівнем впливу на суспільство:

- головні (що стосуються всього суспільства, референдуми, вибори);
- другорядні (збори, мітинги, марші протесту чи підтримки).

3. За спрямованістю:

- створення сприятливого для політика порядку денного;
- змінювання сприйняття діяльності політика;
- внесення потрібних змін у виборче законодавство;
- розподіл зусиль за цілями (перемога на виборах, зростання довіри).

4. За легальністю використання:

- «білі», або технології відкритої комунікації, це весь інструментарій донесення повідомлень до виборця;
- «чорні», або технології закритої комунікації (підкуп виборців, різноманітні способи фальсифікації результатів виборів та ін..)

- «сірі» – технології, які не передбачають прямого порушення закону, але суперечать нормам моралі.

5. За відношенням до виборчої системи:

- технології, що реалізують поза виборчою системою (переворот, домовленості з елітами);

- виборчі технології та технології здійснення влади.

6. За масштабами:

- масові (здіяний весь електорат);

- сегментарні (спрямовані на групу електорату).

7. За характером мотивації:

- мотивувальні, заохочувальні (обіцянки, очікування благ);

- погрожу вальні (грунтуються на використанні навіяних та природних страхів).

8. За територіальними особливостями:

- східні (створюють та застосовують у країнах східного типу);

- західні (використовують у державах європейського типу).

9. За етапами застосування:

- довиборні;

- виборчі;

- після виборчі.

10. За рівнем впровадження:

- стандартні політехнологічні процедури, спрямовані на розв'язання типових завдань;

- творчі політехнологічні розробки (комбінації технологій, до них вдаються за неефективності стандартних процедур)

На сьогодні виборчі технології, які є різновидом політичних технологій, розвиваються дуже інтенсивно, мало не кожної нової виборчої кампанії спостерігаються якісь нові технології, які раніше не використовувалися.

Наприклад, у виборчих технологія України та Росії (які у своїй більшості є запозиченими з Заходу) поступово відбувається вичерпання інструментарію фізичного простору: плакат, листівка та інші варіанти, нічого нового в майбутньому. Останніми новинками були помаранчева стрічка в Україні і георгіївська стрічка в Росії як переведення кольору з фонового існування на рівень комунікації. В інформаційному просторі новою технологією стали лише президентські дебати. Весь ресурс залишився виключно у віртуальному просторі. І тут ми швидко вичерпуємося: демократія набула негативного звучання. Євроінтеграція теж «згоріла», «недоторканість» як гасло минулих виборів вмерла, навіть не реалізувавшись [6, с. 7–8].

Сьогодні стає все більш актуальною проблема створення механізмів вирішення соціальних конфліктів, здатних оберігати суспільство від руйнувань, яким воно піддається в результаті тиску з боку різних політичних сил, а також тих, які виникають у випадку реалізації неоптимальних рішень державних інститутів і політичних лідерів.

Управління сучасною Українською державою, яка перебуває у стані транзиту від авторитаризму до демократії, має потребу не тільки в теоретичному осмисленні, але й у розробці відповідних політичних технологій. Таким чином, найважливішим напрямком інтенсифікації демократичних реформ стає практичне впровадження новітніх досягнень у галузі соціальних технологій у практику соціально-політичного і державного управління.

На думку фахівців, існують два основні види політичних технологій, які використовуються в Україні. Зокрема мова може йти про технології, які є реальним інструментом владної боротьби, – спеціальні технології (спрямовані на взяття, утримання і маніпулювання владою) і системоутворюючі технології, зміст яких полягає у стратегічному розвитку суспільних інституцій. На думку С. Телешуна, для багатьох політичних акторів влада не є самоціллю. Для значної кількості вітчизняних політиків

влада стає інструментом реалізації власних амбіцій, образом світоглядних позицій, ідеологій, корпоративних інтересів і зовнішньополітичних очікувань [9, с. 4–6].

Ефективність політичного режиму, забезпечення стабільності політичних інститутів в умовах трансформації політичної системи змушує політичних акторів вдаватися до сучасних політичних технологій, які великою мірою забезпечують громадську та публічну підтримку їх діям. Термін «актор політики» В. Гельманом розуміється в руслі суб'єктно-діяльнісного підходу як суб'єкт політичного процесу, дії якого «безпосередньо викликають або побічно спричиняють зрушення в базових інститутах суспільства (незалежно від усвідомлення цього самими суб'єктами), мають ресурси та здатні формулювати свої інтереси й будувати на їхній основі стратегії політичної дії» [3, с. 19–20].

Сьогодні особливе місце в політиці займають методи інформаційно-психологічного впливу. Процеси уніфікації і стандартизації атомізованого індивіда, характерні для сучасного інформаційного суспільства, усе більшою мірою актуалізують наукові пошуки представників сучасної психології і соціальних наук у сфері управління соціальною та політичною поведінкою людей. Удосконалювання управління поведінкою людей має як суто теоретичний, так і прикладний аспекти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, політичні технології відіграють провідну роль у системі управління суспільством і процесами, що відбуваються в ньому, вони мають системну природу, визначають суспільну організацію, характеризуються структурно-функціональним змістом. Кожному типу суспільства властива своя система соціальних і політичних технологій, яка еволюціонує разом із суспільством і політичним режимом. Сутність політичних технологій визначається сферою їх застосування, вони є особливим типом соціальних технологій, реалізованих у сфері політики, а їх специфіка обумовлена типом політичного режиму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохин М.Г. Политические технологи / М.Г.Анохин // Вестник Российского университета дружбы народов : Сер.: Политология. — 2000. — № 2. — С. 101—104.
2. Бебик В.М. Менеджмент виборчої компанії : ресурси, технології, маркетинг: Навч.-метод. посіб / Валерій Бебик. — К. : МАУП, 2001. — 214 с.
3. Гельман В. Я. Россия регионов: трансформация политических режимов / В. Я. Гельман, С. И.Рыженков, М. Бри. — М. : АСТ, 2000. — 175 с.
4. Кочубей Л.О. Виборчі технології / Лариса Кочубей. — К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. — 332 с.
5. Малкин Е. Политические технологии / Е. Малкин, Е. Сучков. — М. : «Русская панорама», 2006. — 680 с.
6. Почепцов Г. Політтехнології в загальній систематичі технологій впливу / Г. Почепцов // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. — 2008. — Спецвипуск: Політичні технології. — С. 6—20.
7. Прикладна політологія: навч. посіб. / [за ред. В.П. Горбатенка]. — К. : ВЦ «Академія», 2008. — 472 с.
8. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория, политические технологии: Учебник для студентов вузов / А.И. Соловьев. — Москва: Аспект Пресс, 2003. — 559 с.
9. Телешун С. Українські політичні реалії і політичні технології / С. Телешун // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. — К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. — Спецвипуск : Політичні технології. — С. 3—11.
10. Титаренко О. Технології як складова публічної політики та управління / О. Титаренко // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. — 2008. — Спецвипуск: Політичні технології. — С. 26—33.